

ורכב ואמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

פניני אמן ותפלה על הפרשה

פניני אמונים

לאחר מכן מבקשים: "החזירנו בתשובה שלמה לפניך". לכאורה היה עלינו לפתח בבקשה שנוכח לשוב על חטאינו הרבים, ורק לאחר מכן לבקש לזכות להתקרב לתורה ולעבודת ה'?

ויש לומר כי כדי שנוכל לשוב מחטאינו עלינו לדעת תחלה את חצי התורה ואת סדר עבודת ה', שאם לא כן נשוב ונחטא פעם אחר פעם מבלי דעת. רק לאחר שיודע האדם את הדרך שבה עליו ללכת, יכול הוא לשוב בתשובה שלמה על חטאי וליצאת לדרך חדשה של יראת שמים ויראת חטא.

ליסוד זה רמז הכתוב באמרו: "ישמעו ולמדו - ליראה את ה' אלקיכם"; כדי להיות 'ירא ה' על האדם תחלה לישמע וללמד את דברי התורה, שאם לא כן כיצד ידע מה טוב ומה רע, מה אסור ומה מותר.

צ"ח רכב'

חיוב מיוחד ובקשה מיוחדת

"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדוה את בני ישראל שימיה בפייהם" (לא יט)

מהו פשר הלשון 'שימיה בפייהם', הלא כשפולח האדם את זולתו הרי הוא שם את הדברים באזניו ולא בפיו?

כלל גדול למד מן רבי משה סולובייצ'יק משו"ן: בשונה מכל המצוות שהאדם מצוה לקיימן בעצמו, אולם אינו מצוה לדאג שאף אחרים יקיימו אותן [מלבד החיוב הצדדי הנובע מחמת חיובים אחרים כמצוות התוכחה], שונה היא מצוות למוד התורה הכוללת בחובה חיוב מיוחד - ללמוד לאחרים, כדי שלא תשכח תורה מישראל.

יסוד זה מתבטא אף בברכה היחודית שתקנו על מצוות למוד התורה, שבה נוספה בקשה מיוחדת על זולתנו: "והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפנינו ובפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו... וצאצאי עמך בית ישראל..."

לפיכך צוה הקדוש ברוך הוא את משה בלשון: "שימיה בפייהם", ובכך רמז לו שעליו ללמד את התורה לישראל עד שתהיה 'בפייהם' ולא רק באזניהם, כלומר: שיוכלו ללמוד לאחרים, ובכך יקיימו את מצוות למוד התורה בשלמות.

והאיש משה'

חמרת הזלזול באמן

"וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם והיה לאכל ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על פי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה" (לא יז)

דרש רבי אברהם קסלר שליט"א בעל הנוטרי אמן:

כאשר יראו ישראל את הצרות הרבות הבאות ומתרגשות עליהם, לבטח יפשטו במעשיהם ויבדקו על מה התרגשה ונבאה עליהם הרעה הזאת. מסקנתם תהיה: "על - כי אין" - נעשנו; "כי אין" בקרבנו "על" [בגימטריה מאה] ברכות שהיה עלינו לברך מדי יום בתיקנת חקמים. מלבד זאת, תבות 'כי אין' הן בגימטריה צ"א בגימטריה של 'אמן', ומכאן שהזלזול באמירת מאה ברכות ובעניית אמן הוא הגורם ל: "מצאוני הרעות האלה", רחמנא ליצלן (ראה רוקס סי' שכ; זתר וילך רפה ב).

אהרן היתה עתידה להתגלגל בעזרא הסופר שזכה לעלות לארץ. לעמת זאת משה לא היה עתיד לשוב בגלגול לעולם הזה, על כן בקש להכנס בתינו.

ג. "ה' אלקיך הוא עבר לפניך" - ידוע כי העולם מנהג בשתוף של מדת הרחמים [שם הוי"ה] ומדת הדין [שם אלקים] (ראה רש"י בראשית א א). משה ידע כי אלו היה נכנס לארץ היה העולם מתנהל במדת הרחמים בלבד, ומשום כך פה הפציר להכנס.

ד. "הושע הוא עבר לפניך" - אהרן יכול היה להתנחם בכך שבניו ימלאו את מקומו בארץ ישראל, ואלו בניו של משה לא מלאו את מקומו, כי אם תלמידו הושע, על כן בקש להכנס לארץ בעצמו.

בגד' אהרן' [פרנקפורט תע"א]

ידיעת התורה נחוצה כדי לשוב בתשובה

"ובניהם אשר לא ידעו ושמעו ולמדו ליראה את ה' אלקיכם כל הימים" (לא יג)

דרש רבי יצחק מגילד מחכמי בגדד:

ידועה השאלה מדוע אנו פותחים את ברכת התשובה בבקשת: "השיבנו אבינו לתורתך..." ורק

הליכות הצדיק עושות רשם

"וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל" (לא א)

רבי משה זאב פרידמן, רבה של יפו, העיד כי האדמו"ר רבי דוד משה מקרטשיניף היה רגיל לומר כי רק מראית אביו האדמו"ר רבי אליעזר זאב מתפלל בהתלהבות את תפלת 'נשמות' היה נתן לקבל יראת שמים יותר משנתן היה לקבל משמיעת דרשות ודברי מוסר.

בהקשר לכך הוסיף רבי משה זאב כי שמע מהאדמו"ר רבי יעקב אלימלך פאנט מדעש הי"ד, שהפסוק שלפנינו בא ללמדנו שהתנהלותו של הצדיק משפיעה על הצבור, כאלו היה מדבר בפניהם; "וילך משה" - הליכתו והתנהגותו של משה השפיעה כמו: "וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל".

קרבן משה' ח"א עמ' רפא

רק משה התפלל להכנס לארץ

"ויאמר אלהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד ליצאת ולבוא וה' אמר אלי לא תעבר את הירדן הזה; ה' אלקיך הוא עבר לפניך הוא ישמיד את הגוים האלה מלפניך וירשתם; הושע הוא עבר לפניך כאשר דבר ה'" (לא ב-ג)

לכאורה יש להבין את ההקשר בין הפסוקים, הכוללים את דברי משה לישראל לפני פטירתו?

רבי אהרן תאומים, רבה של ורמזיא, פרש כי בדברי אלו בקש משה להסביר לבני ישראל מפני מה רק הוא הפציר בתפלה לזכות להכנס לארץ, לעמת אהרן אחיו שאף עליו נגזרה הגזרה אולם הוא לא התפלל על כך. ולא רבעה הסברים רמז:

א. "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום"; האר"י הקדוש באר (ראה מדרש האתמר"י דרוש כג) שמשנה רבנו, מבחר המין האנושי, היה בבחינת 'תרומתו של עולם', ולפיכך חי מאה ועשרים שנה, שזוהו חלק אחד מחמשים ביחס לששת אלפי שנות העולם, כשעור קמצע של תרומה. וכיון שהתרומה היא אחת מהמצוות התלויות בארץ, על כן בקש להשלים תרומת שנותיו דוקא בארץ.

ב. "לא אוכל עוד ליצאת ולבוא" - האר"י הקדוש גלה עוד במדבר קדמות' א יט) כי נשמתו של

"שחרר אבקשך צורי ומשגבני"

"אבינו מלכנו מלא אסמינו שבע"

בעניית אמן נפתח המקור העליון ונשפע שפע טוב לכל העולמות (של"ה מסכת תמיד אות פ).

"פתח שעדי שמים לתפלתנו"

בעניית אמן נפתחים שערי תפלה ומתקבלות התפלות (זוה"ק וילך רפה ב).

יהודי יקר! השתדל בכל מאדך להקדים לבוא לבית הכנסת לאמירת ברכות השחר בתכרזתא, ובכך תזכה שיפתחו בפניך שערי תפלה וברכה ויגנים כך מאמר הכתוב: "ותריקתי לכם ברכה עד בלי די" (מלאכי ג).

כל נדררי מול קהל של איש אחד

ככל שנה, כמה ימים לפני ראש השנה, ממריא החזן הנודע ר' צ. ג. מארץ ישראל לנרמניה. ר' צ. משמש כחזן בבית הכנסת הגדול של העיר פרינקופרט בירת גרמניה, ולשם כך עליו לשהות בפרינקופרט עד למחרת יום הכפורים. הקהלה המקומית דואגת לו למקום לינה בבית מלון מפא"ר הממקם במרחק הליכה מבית הכנסת ולארחות קשורות למחדרו לו ולכל הנלוים אליו.

ר' צ. חונן במתנת שמים כפולה - קול געים, גבוה וצלול ורגש פנימי מיוחד. משקף לא פלא אפוא כי תפלותיו הנעימות והפרגשות מושכות קהל רב לבית הכנסת, קרובים כרחוקים. אלו גם אלו זוכים בסימונו של יום להתקרב עוד צעד אל אביהם שבשמים.

היה זה לפני כמה שנים, במוצאי יום כפור. במשך היום הקדוש כלו עמד על רגליו כמעט ללא הפסקה בתפלות היום הקדוש, בעודו שרוי בצום כמציאות היום, כשהוא מנעים בקולו את התפלות וסוחף ברגשות לבו את אלפים המתפללים שגדשו את ההיכל הענק של בית הכנסת.

בסימונו של יום, לאחר תפלת ערבית, היה ר' צ. מתש ועיף עד שלא היה מסוגל אף ללכת ברגליו לבית המלון כדי לשבור את רעבונו.

לאחר ההבדלה שנגררה בבית הכנסת כנהוג, הלכו כל המתפללים לביתם לקיים את מאמר הכתוב (קהלת טו): "לך אכל בשמחה לחמך ויתנה בלב טוב יגך כי כבר רצה האלקים את מעשיך", ואלו ר' צ. התישב לפוש על ספסל שעמד בכניסה האחורית של בית הכנסת, מתוך מחשבה שלאחר מנוחה קצרה ינסו בו הכחות הנדרשים לשוב לבית המלון ולסעד על לבו.

האורות כבר היו כבויים, הנצאי נעל את הדלת הראשית והגיף את השערים הקדמיים של חצר בית הכנסת. לאחר מנוחה קצרה יצא ר' צ. מהדלת הצדדית והפתח לראות מולו איש מברג ובלתי מוכר שפפת צמר לבנה ומישת היתה מנחת בראשו על רגמת שעריו הלבו.

ר' צ. מיד הבחין בחושי המחדדים שסבר פניו של האיש משדר מצוקה. הוא נסה להכנס לבית הכנסת ומשאל הצליח היה נראה אבוד. מתוך תחושת ערבות הודית נגש ר' צ. לאיש, הניח ידו על כתפו והתענגו בעדינות: "האם אוכל לעזר לך?"

האיש היה נראה מתסכל ומבלבל, ונמקום תשובה הוא ירה מפיו ציור של שאלות: "מה קורה איתך? איפה כל המתפללים? מדוע שערי בית הכנסת נעולים? האם הערב הוא לא ליל כל נדררי?"

"צרי לי לאכזב אותך, אך לא ליל כל נדרי היה אתמול", השתתף ר' צ. בצערו של האיש, "לפני כמה ציט השערה סימנו את תפלת ערבית של מוצאי צום".

לשמע התשובה נשבר לבו של האיש: "אני לא מבין איך זה קרה לי", קרא באכזבה, "איך עשיתי טעות שכזו? איך

העונה אמן בכל כחו קורעין לו גזר דינו של שבועים שנה". (שומר אמונים מאמר פתחו שיערים פ"א).

האביר יעקב מבאר שעל הבטחת קריעת גזר דין זו הודה דוד המלך באומרו (תהלים קיח כא): "אודך כי עניתני ותהי לי לישועה". עניתני מלשון עונה. מודה אני לפניך ה' על שבועינת אמן הגזר מושיעני וקורע גזר דיני.

בהקשר לכך יש לצנן כי המשגיח רבי אליהו לופיאן, כתב דברים מרטיטי לב בענין זה, ואלו דבריו:

"יש לו עצה שהתורה בעל פה נותן לו, ואם הוא מאמין בתורה שבעל פה מדוע לא יעשה?! ובפרט בעת כזו אשר אנו חיים, שהדין יתוחה על כל העולם, עניים שחרים תלויים חס ושלום בעתיד, יפחד האדם אם לא יעשה עצה קלה קודם בלא בטול זמן ולא חסרון כסף ולא טרחה קשה, אלא להטות אזנו לשמע היטב ולענות כראוי..."

שערי תשובה [לר' אבוחצירא] אפן כב; קנטרס 'שומר אמונים' (ניו יורק תש"ג) עמ' 24

ענית אמן ממתקת הדינים

לפני תקיעת שופר אנו נוהגים להקדים ולומר המזמור (תהלים מז): "למצנח לבני קרח ממור... המסתים בפסוק: נדיב עמים נאספו... כי לאלקים מנגי ארץ מאד נעלה".

ראשי התבות: "ארץ מאד נעלה" הם 'אמן'. רמז לכך שאלו המתנדבים ומתאספים לענות אמן בכונה, ממתיקים את הדינים שאליהם רומז שם 'אלקים', ובכך הם מגנים על יושבי הארץ.

המקטרגים נאסרים בכבלי אמן

כך דרש האדמו"ר בעל 'שומר אמונים' את הפסוק (דברים לב ט): "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו".

נקט הכתוב לשון: "יעקב חבל נחלתו", ללמדך שכאשר יזע יעקב מקפידים על ענית אמן כאיש אחד בלב אחד, נארג מנף פניו 'חבל' הקושר את המקטרגים ובלב שטינו על ישראל. ככתוב (תהלים קסט ח): "לאסר מלכהם בזקום [אזיקים], ואף בתפלת מוסף של יום הכפורים אנו מבקשים: 'משטיין - בכבל אסר'.

המקטרגים מבקשים בל העת לנתק מעליהם 'חבל' זה המונע בעדם מלקטלים בכך שהם מרפים את ישראל מפצות ענית אמן, פנרמן בפסוק (שם טו): "וננתקה את מוסרותימו" [חבל] - ראשי תבות אמן. ואולם על ישראל לזעזע, כי אם יזכו להתגבר עליהם בכך שימסרו נפשם על ענית אמן, יזכו אף שימנעו הקטרוג מעליהם.

'שומר אמונים' מאמר פתחו שיערים פט"ו

אוצר אמרות על גדל ענית אמן בימים הנוראים

רק הוא לבדו מלך ואלקים באמת

אמרו חכמים (שבת קט"ב): "מאי אמן? אמר רבי חנינא: א-ל מלך נאמן"; שלוש אותיותיה של הפלה 'אמן' הן ראשי תבות: "א-ל מלך נאמן". ופרש רש"י (שם) שהעונה אמן 'מעיד על בוראו שהוא א-ל מלך נאמן', והוסיף התוספות (שם ד"ה אמר רבי) שיש להרהר בתבות אלו בשעת ענית אמן.

את עמקו של שבח זה, שבו מתאר הקדוש ברוך הוא בשני תארים: 'א-ל' ו'מלך', באר המהרש"א: בכל ימות השנה אנו חותמים: 'הא-ל הקדוש', ואלו בימים הנוראים אנו חותמים: 'המלך הקדוש'. בענית אמן אנו מכריזים שרוב כלפי הקדוש ברוך הוא הפנויים א-ל ומלך הם נאמנים ואמתיים שאין מלכות ואלקות אמיתית אחרת מלבדו. שלא כמו, להבדיל אף אפי הבדלות, בעודו זרה שגאמר בה 'אל', ככתוב (שמות לד ט): "לא תשתחוו לאל אחר", וכן מלך בשר ודם המכנה 'מלך', שאלו כנויים משאלים ואינם נאמנים ואמתיים.

מהרש"א שבת קט"ב

מלאכים ושלחים למשתוקקים לברך בשלמות

זמן מה קדם הסתלקותו ספר הרבי ר' שמעלקא מניקולשבורג לסובביו:

כידוע לכם, דרפי היתה מאז ומקדם להזהר שלא לברך ברכה מברכת המצוות או ברכת הנהנין, אלא במקום שיש שומע שיכול לענות אחרי אמן. כיון שמהברכה נבדל מלאך, ולא שלש יצירתו אלא באמירת אמן.

פעם אחת הזמין אותי בעל בית עשיר לאחת העירות. בקש הלה לכבדני בסנדקאות בברית מילה שיערך לבנו, ולשם כך שלח אלי עגלה רתומה לסוסים שהיתה נוהגה על ידי עגלון יהודי ריק ופוח. באמצע הדרך כאשר בקשתי לברך 'אשר יצר' הבנתי לחרדתי שאין מי שיכול לענות אחרי אמן, כיון שהעגלון הלו היה גם ומגשע עד כדי שלא היה מקום לצרפו לשום דבר שבקדשה.

לא ידעתי לשיט עצות בנפשי. לפתע כמו מאי שם הופיעו מן היער שני אנשים בעלי צורה נוראה ונעמדו בסמוך אלי. לאחר שברכתי באזניהם את הברכה ענו הם אמן במתיקות והתלהבות לא מצויה ומיד נעלמו. עמדתי שם נרעש ונפחד, עד שהבנתי שמלאכי אלקים נשלחו אלי מן השמים כדי לענות אמן אחר ברכתי.

באותו מעמד דרש רבי שמעלקא את לשון הכתוב באיוב (כ"ג ט): "והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש", אשר בנסח תפלות ראש השנה אנו מסמנים אותו במלים "נורא וקדוש".

כידוע ענית אמן משלימה את דברי המברך. אם כן, מה יעשה אדם שגאלץ לשבת ביד בביתו או שהוא הולך לבד בדרך ואין מי שיבנה אחריו אמן? על כך אומר הכתוב: "והוא באחד" - כאשר האדם מברך ביחידות, "ומי ישיבנו" ואין מי שיבנה אחריו אמן, אזי אם "ונפשו אותה" אם הוא משתוקק וברכתו תשלם בענית אמן, כי אז "ויעש" - נורא וקדוש" - יש בידו לחולל נוראות בכך שישלחו לו מלאך מן השמים, אשר יענה אמן אחר ברכתו.

אהל יצחק' עמ' לה

ענית אמן קורעת גזר דין

במסכת שבת (קט"ב) מובא: "אמר רבי יהושע בן לוי: כל העונה אמן, יהא שמה רבא מברך בכל כחו - קורעין לו גזר דין". ואולם בזהר הקדוש מבטחת קריעת גזר דין לכל העונה אמן, ולא דוקא לעונה "אמן", יהא שמה רבא. שכן מובא

ענית אמן קורעת גזר דין

הראב"ד רבי משה שטרנבוך מביא שהאדמו"ר רבי אהרן רוקח במעלות, היה מקפיד לשמע ביום הכפורים לפחות ארבע פעמים את סדר ברכות השחר ולענות אמן אחר המברכים, והיה מפליג ומחמיר בהנהגה זו.

הראב"ד רבי משה שטרנבוך מביא שהאדמו"ר רבי אהרן רוקח במעלות, היה מקפיד לשמע ביום הכפורים לפחות ארבע פעמים את סדר ברכות השחר ולענות אמן אחר המברכים, והיה מפליג ומחמיר בהנהגה זו.

הראב"ד רבי משה שטרנבוך מביא שהאדמו"ר רבי אהרן רוקח במעלות, היה מקפיד לשמע ביום הכפורים לפחות ארבע פעמים את סדר ברכות השחר ולענות אמן אחר המברכים, והיה מפליג ומחמיר בהנהגה זו.

הראב"ד רבי משה שטרנבוך מביא שהאדמו"ר רבי אהרן רוקח במעלות, היה מקפיד לשמע ביום הכפורים לפחות ארבע פעמים את סדר ברכות השחר ולענות אמן אחר המברכים, והיה מפליג ומחמיר בהנהגה זו.

הראב"ד רבי משה שטרנבוך מביא שהאדמו"ר רבי אהרן רוקח במעלות, היה מקפיד לשמע ביום הכפורים לפחות ארבע פעמים את סדר ברכות השחר ולענות אמן אחר המברכים, והיה מפליג ומחמיר בהנהגה זו.

הראב"ד רבי משה שטרנבוך מביא שהאדמו"ר רבי אהרן רוקח במעלות, היה מקפיד לשמע ביום הכפורים לפחות ארבע פעמים את סדר ברכות השחר ולענות אמן אחר המברכים, והיה מפליג ומחמיר בהנהגה זו.

הראב"ד רבי משה שטרנבוך מביא שהאדמו"ר רבי אהרן רוקח במעלות, היה מקפיד לשמע ביום הכפורים לפחות ארבע פעמים את סדר ברכות השחר ולענות אמן אחר המברכים, והיה מפליג ומחמיר בהנהגה זו.

הראב"ד רבי משה שטרנבוך מביא שהאדמו"ר רבי אהרן רוקח במעלות, היה מקפיד לשמע ביום הכפורים לפחות ארבע פעמים את סדר ברכות השחר ולענות אמן אחר המברכים, והיה מפליג ומחמיר בהנהגה זו.

הראב"ד רבי משה שטרנבוך מביא שהאדמו"ר רבי אהרן רוקח במעלות, היה מקפיד לשמע ביום הכפורים לפחות ארבע פעמים את סדר ברכות השחר ולענות אמן אחר המברכים, והיה מפליג ומחמיר בהנהגה זו.

הראב"ד רבי משה שטרנבוך מביא שהאדמו"ר רבי אהרן רוקח במעלות, היה מקפיד לשמע ביום הכפורים לפחות ארבע פעמים את סדר ברכות השחר ולענות אמן אחר המברכים, והיה מפליג ומחמיר בהנהגה זו.

הראב"ד רבי משה שטרנבוך מביא שהאדמו"ר רבי אהרן רוקח במעלות, היה מקפיד לשמע ביום הכפורים לפחות ארבע פעמים את סדר ברכות השחר ולענות אמן אחר המברכים, והיה מפליג ומחמיר בהנהגה זו.

עניין